

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6.	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

Cîteva rînduri de „dincoace” în amintirea lui Timoteiî Cipariu

Se făcu, acum cîteva săptămîni, și sărbătorirea lui Timoteiî Cipariu. Cum e și firesc la oameni cari trăiesc în împrejurările fraților noștri de dincolo, n'a fost nici-o solemnitate mare, nici-un amestec oficial sau măcar oficial-bisericesc. S'a făcut un parastas, rugăciuni de poimenire, care erau și de mulțămită, într'un biet sat al Ardealului apusean, de unde a pornit spre școala din Blaj, spre munca de ani îndelungați în acest centru de cultură, spre o curată glorie în toate colțurile Romînimii care cugetă, copilul care era să fie canonicul mitropolitan Cipariu. În Blaj chiar, alt luminat om al Bisericii și al neamului, alt priceput și harnic, canonicul Augustin Bunea a vorbit, cald, însă cuminte, despre începătorul adevăratelor studii științifice cu privire la limbă, cultură și istorie, în Ardealul românesc. Aud că s'a scris și o broșură, de profesorul Rațiîu din Blaj. Apoi visitorii aceluî sat smerit și sărac s'aî întors înapoi, incunjuțați de bune amintiri, îndemnătoare și mîngîietoare pentru toate timpurile.

Cetind până aici, cutare animal de gazetă bucureșteană sau ieșeană se va întreba cu indignare: «Și cine e acest Cipariu, despre care se cutează a se vorbi astfel? Nu e preotul acela ciudat care-și scria numele într'un fel și-l cetia în altul? Am auzit doar că a voit să strice limba și ortografia, că a scris lucruri la care, cum te-ai uitat, și pufnești de ris... N'a fost el învins, strivit și înmormîntat în batjocură de cei cari au venit după dînsul? Atunci de ce să ținem isonul celor cîțiva cari, din interes de clopotniță, i-au făcut serbare în satul Pânade?»

Nu animalului de gazetă care, să vrea, și tot nû poate înțelege deplin, adecă și cu sufletul și cu inima, ci publicului celuî mare românesc — către care, orî de așcultă, orî de nu, am căpătat deprinderea să vorbim, — se pot da aceste lămuriri.

Școala cea mare a Ardelenilor din veacul al XVIII-lea, apărătorî aî romanitățîi desăvîrșite și nepătate, eterne și inutabile ca însăși

Roma, își găsisse în Petru Maior și represintantul cel mai logic, mai sistematic, și cel din urmă represintant. Căci toți cari au apărat pe urmă aceste idei, fie și Laurian, meșterul dicționarului limbii care *trebuia să fie*, toți aceștia nu se pot asemăna cu înaintașii lor în ceia ce privește însemnătatea lor adevărată în mișcarea poporului românesc.

Ca oricare altul din anii 1810—20, cînd a învățat Cipariu la școala mică și la cea mare, copilul din Pănade a primit, din grai și din scris, ideile intransigente. Gîndul la Roma, — și atît. Dar cînd el ajunsese a judeca fără epitropie și constrîngere, Cipariu avu și simțul că limba românească, de a căreia îndreptare și întocmire din nou, de a căreia chinuire și schilodire se tot vorbea, că decî această limbă *trebuie* să fie cum este. Urmărind-o în timp și în spațiu, peste veacuri și peste țeri, cu iubire de fiu și nu cu despreț de pedagog, el o văzu în toată întinderea ei largă și vechimea ei venerabilă, în toată *mărim*ea ei. Ea nu mai era un derivat fără preț, o rătăcire vrednică de compătimitere a limbii latine, un copil pierdut care se aduce înapoi la vatră, spășit și cu ochii în pămînt, ci un voinic ce-și croise drumul în lume, pe care-l știa mult plaiuri și prin care se îndeplinesc multe isprăvi. După toți aceia cari tîmniaseră înaintea sepulcrului antic al limbii latine, crezînd că de acolo se va înălța viitorul nostru, el, Cipariu, înțelese că viitorul se desface întăiu din viața care *este*, și decî o îmbrățișă cu iubire pe aceasta.

Astfel autorul «Principiilor» și al «Gramaticii» fu apropiat de trecutul cel nou, românesc, mai mult decît oricare înaintea lui. Școala cea veche latinistă se cufundase în cronică pentru a da povestirea ușoară a lui Clain și anele masive ale lui Șincai, numai la începutul ei, cînd nu i se deslușiseră încă însușirile deosebitoare. Pentru un Petru Maior însă, nu mai aveau nici-un interes povestirile despre Voevozii sălbateci, cari sîmănau așa de puțin a Cesari, și, dacă el a vorbit despre Vlădicii necărturari și grosolanî în «Istoria bisericească», aceasta a făcut-o cu alte scopuri, și nu de hatîrul lor numai. Pentru Cipariu, care înțelegea pe deplin și gusta, întrebuițînd-o științific, limba vechilor scriitori, și chipurile însemnate de dinșii trebuia să trăiască. Lui i-au plăcut episcopii ardeleni din vremile mai puțin luminate, pentru cunoașterea cărora a lucrat și el. Viața românească de la Dunăre îi vorbea apoi, de-a dreptul, de la suflet la suflet.

Cercetînd deosebirile de grai de la un ținut la altul, interesîndu-se de dialecte, care aveau mare preț pentru acest începător al studiului lor, Cipariu se apropia în sfîrșit, acum cînd era un mare cărturar, și

dé viața poporului românesc de pretutindenî, care se poate zice că nu i-a fost străin în nici-una din manifestările sale. Mîntea lui *se completa* astfel neconținut.

De noi, cești de dincoace, nu i-a fost rușine nici-odată, ca altora. În vremuri grele, la 1836, a călătorit în principatul muntean, și a avut bunătața să ducă cu dînsul numai amintirile cele bune. A venit bucuros la deschiderea Academiei Romîne, pe care ar fi ajutat-o și mai mult, dacă n'ar fi învins de la început rigiditatea latină a lui Laurian, care era în România, unde Cipariu venise numai ca oaspete, acasă la el.

*

Și o inteligență mică poate folosi dacă lucrează cu disciplină într'un cîmp potrivit cu dînsa; ea poate chiar apleca pînă la sine arborii cei mai înalți prin virfurile de jos ale ramurilor. N'a fost așa Cipariu. Cine a străbătut vre-odată salele, astăzi prăfoase și părăsite, ale bibliotecii sale, a trebuit să rămîie uimit de largă rază a interesului său științific, a interesului său literar, și, mai bine, a interesului său *uman*. De la manuscriptul de cronică a Moldovei, pînă la versurile arabe legate în marochin roșu, și pînă la poesia lirică a timpului său, — n'a făcut și el versuri? —, totul se întîmpină acolo. În aceste încăperi a cetit el mulți ani de zile după ce noi nu mai știam să-i cerem a scrie. Stătea închis în frăția cu duhurile morților celor mari, și nu-i păsa de lumea care judecă cu cumpănă de spițer greșelile făuritorilor de înalte clădiri ale minții avîntate. În bătrîneța ca și în tinereța lui, el n'avea nevoie decît de foarte puțină odihnă, și cei ce l-au cunoscut știu să spuie despre ușurința cu care trecea de mai multe ori pe noapte de la întunerecul somnului la lumina cetirilor de învățătură și de frumuseță, în odaia unde lampa — ca un simbol! — nu se stîngea nici-odată

Acesta a fost bătrînul cu ochi vii supt fruntea înaltă pe care ni-l înfățișează chipurile: un muncitor, un cugetător și un om deplin. O știu aceasta Blăjenii, cari vorbesc despre dînsul pînă astăzi cu același respect ca și cum l-ar avea supt ochi și acuma; și ar trebui s'o știe și alții. Căci puterea unui popor vine și din conștiința limpede a tuturor oamenilor aleși pe care i-a avut și-i are, și din cultul desinteresat al acestor «eroi».

N. IORGA.

ÎN CLASĂ.

Mă uit cu dor
Prin geam afară,
Urmind în zbor
Pe raza clară
O rîndunea.

Se'nmalță lin,
Mai că dispăre
În cer senin...
Și-o văd în zare
Abia, abia.

Cu ea plutesc
În desfătare
În raii ceresc,
Fără hotare
Ca visul mieii.

Și uit că'n clas
De-amar de vreme,
Un aspru glas
Ni dă probleme
Cu rostul greii.

Frumos, frumos...
Copaci în floare...
Și-un crîng umbros...
Glas de izvoare...
Ce vis! — ce chin...

Tot minus, plus,
Scade și-adună...
Dar iată! — sus
Un clopot sună...
Ah! ce divin!...

NATALIA IOSIF.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BOIERUL IORGU BUHTEA

— NUVELĂ —

Boierul Iorgu Buhtea și Toader Buhtea, nepotul lui, înfățișău cea mai aleasă spiță a boierimii moldovenesti.

Neamul Buhtestilor, nu prea numeros, scoboritor mai mult în partea bărbătească, fusese alcătuit din oameni isteți la minte și tari la trup; unii dintre dinșii încheiasă cu bine suta de ani. Mihaï Buhtea, tatăl boierului Iorgu, murise în vîrstă de o sută cincî ani.

Pe un molitvenic, rămas din moși-strămoși în neamul Buhtestilor, boierul Iorgu găsi însemnat de mîna părintelui său, Postelnicul Mihaï, următoarele: «*Azi în 23 Dechemvrie, în anul de la Hristos 1821, am trecut patru ani peste sută*». În Decembre 1822 Postelnicul muri.

Boierul Iorgu își amintia bine chipul măreț, încununat de părul alb ca omătul, al părintelui său.

Tot pe molitvenicul acesta, Postelnicul se încercase a-și face spița neamului.

Cel mai vechi, un Gheorghe Buhtea, căzuse — bănuia Postelnicul — în lupta de la Valea-Albă purtată de Ștefan-Vodă în potrija Turcilor: «*cam de la acea luptă, spunea însemnarea, numele lui Gheorghe Buhtea nu se mai pominește, numai doar al frăține-săii Radul*.» Acesta, Radul, avu și dînsul un băiat și o fată, Ruxanda,

— cel mai vechiū nume femeiesc cunoscut în neamul lor. Spița cuprindea numai trei nume de femei; pe al Ruxandei, al unei Safta, strănepoată Ruxandei, fata unui Toader Buhtea (*Grozovanul pentru că pîrjolise niște Tatarî ce-î călcase moșia* — însemnase Postelnicul) și pe al Marghioalei, mătușa Postelnicului Mihaî.

Boierul Iorgu apucase — dar nu mai ținea minte — pe cea din urmă femeie din neamul lui: pe Savasta, o soră mai mică a Postelnicului. Aceasta murise de holeră, chiar în casele unde locuia acum boierul. În spița din molitvenic Savasta nu era trecută.

Dintre toți Buhtestii, numai Gavril, fratele boierului, muri în floarea virstei; călăreț vestit, jocul soartei făcu să fie omorît tocmai de-un cal. Tirit, cu piciorul prins în scară, peste cîmpuri până în grajdurile curții, își dete sufletul în brațele celor ce-l ridicară să-î dea ajutor. Gavril Buhtea muri la patruzeci și trei de ani, lăsînd un băiat, pe Toader, în vîrstă de treisprezece ani.

La moartea fratelui său, boierul știu să-și ascundă nemărgenita durere ce simția. Își chemă nepotul din colțul unde încremenise de spaimă, și-l duse lingă sicriu. Cînd ridică pinza de pe capul sfărîmat al mortului, copilul izbucni în plîns; dar boierul îi luă mina de la ochi:

— Băiete, să știî că nefericirile ca și fericirile de la Dumnezeuū vin și trebuiesc privite fățiș. Să fii bărbat cum a fost tată-tău și să-î porți numele cu cinste. Eu am să fiū lingă tine ca să te povățuesc... Sărută-î mina.

Copilul lipi buzele de mina rece a tatălui său și-și simți sufletul mai puternic...

Boierul își puse toată înțelepciunea la îndrumarea temeinică a nepotului. Cu atît mai mult se silise să ajungă acest scop, cu cît vedea că tinerii ce răsăriaū pe urmele bătrînilor nu mai erau destoinici să ducă 'nnainte trăinicia neamului.

Chibzuiise mult boierul pînă se hotări să-și trimeată nepotul în străinătate. Îl mormise dintru'ntîiū în toate felurile ca să-î cîntărească firea: «*Din încercări sufletul iese mai tare sau se nimicește*», zicea boierul. Cînd văzu că băiatul rămîne neînduplecat deșărtăciunilor lumești; că era strîns legat de pămîntul ce cuprindea țarina tuturor alor lui, îl trimese la Paris.

În cei patru ani, cît rămăsese băiatul printre străini, îl călcase de patru ori; îl găsise mereū același suflet curat, judecată dreaptă și temeinică. După patru ani Toader Buhtea se întorcea în țară doctor în drept. Boierului îi fusese dat să-și vadă visul cu ochii.

La întoarcere, Toader Buhtea se odihni o iarnă 'ntregă. În primăvară, boierul îl luă alături de dînsul în viața încordată, dar sănătoasă și roditoare a plugarilor.

Maî tirziū, după ce-l desluși bine asupra noului traiū ce avea să ducă de acum încolo, boierul îl plimbă pe la toate moșiile și-l întrebă:

— Pe care ți-o alegi, băiete, să-î porți singur de grijă?

— Pe toate, *tată*, e timpul să te odihnești și dumneata.

— Hait! fie dacā vreî tu.

Și boierul deschise brațele să strângă la piept pe acela în care își simția tresărind neamul cu atita putere.

Ce-l mai neliniștia pe boier, era înșurătoarea nepotului. Degeaba, oricât căuta boierul, nu mai întâlnea chipurile cele pline și sănătoase, fețele cu privirea limpede a fetelor harnice și gospodine foc, de altădată. Ce Dumnezeu, gândia dinsul, să se sfirșească oare neamul Moldovencilor cu cele de pe urmă jupănițe ce mai trăiau ici-colo, câte una? Putea îngădui dinsul ca urmașul său să amestece singele Buhțeștilor — tare ca vinul cel vechiu — cu cel apos al *domnișoarelor* strînse și înzorzonate de astăzi? Dar mai bine i se stîngea neamul pentru veșnicie decît ar fi lăsat, una ca asta!

Boierul Iorgu credea în adevăr că-i era dat să nu vadă cununia nepotului său.

Într'o zi ducîndu-se, pentru niște afaceri, la boierul Furtună, îi răsări în prag chipul rumân și vioiu al unei fete.

Cum nu se aștepta s'o vadă, boierul rămase pe loc privind la dinsa.

— Fata mea, boierule, strigă mulțămît boierul Furtună, care ieși într'întîmpinarea deosebitului musafir.

— Să-ți trăiască, frate. D'apoi nu știam că ai așa bujor de fată!

— Fetele cresc cit nici prinzi de veste, boierule.

Boierul Buhtea avuse de ce se mira, căci boierul Furtună, om amarnic și neînduplecat în faptele lui, nu-și scosese fata în vileag.

Mai anii trecuți, coana Măndița, soția boierului Furtună, ba chiar fata, avuse plecare pentru băietul unui om bogat, dar fără să fie de neam; boierul le surgunise atunci la țară. Acolo gîndurile mamei se limpeziră, obrazul copilei înflori mai frumos, iar mintea li se statornicii la amîndouă. Gospodărise la țară trei ani de zile, și iarnă, și vară, iar anul acesta boierul Furtună socoti cu cale să le aducă înapoi la țîrg.

Pe semne că întoarcerea a fost făcută într'un ceas bun.

Cînd să plece, boierul Iorgu chemă pe fată și-o sărută pe frunte:

— Sint tare mulțămît, draga tatei, că mi-a fost dat să mai văd o fată ca cele de demult!

Nunta s'a pus răpede la cale.

Într'o seară frumoasă de Iunie, lume după lume se scobora spre Biserica Domnească, unde avea să fie cununia nepotului boierului Buhtea cu fata boierului Furtună.

A fost o nuntă cum nu se mai văzuse. Tîrgul se rumenise ca într'o noapte din povești, în lumina măsălălilor ce ardeau de la casa boierului Iorgu pînă la ușa bisericii.

Cursese toată boierimea din Moldova să ieie parte la o sărbătoare ce li mai amintia vremurile de altă dată.

Luminat de ferice, boierul Iorgu Buhtea stătea în fața altarului cu privirile țintite spre icoana Maicii Domnului. Și nici-odată, ni-mănuî nu-i păruse mai frumos și mai falnic bătrînul.

Rar om să fi fost mai cu vază în cuprinsul Moldovei ca boierul Iorgu Buhtea — boierul, cum i se zicea pe scurt.

În casa boierului se pusese multe afaceri însemnate la cale, căci numai el știa să deie sfatul hotărîtor; el găsia cuvîntul de împăcare pentru cei ce nu se înțelegeau.

Cite nu descurcase dînsul! Și, șoptiau unii, cite nu încurcasse atunci cînd nu putea împiedeca altmîntrelea o pornire fără căpătîiū. «Să știți», zicea el, «de cite ori am legat pe doi, am deslegat pe douăzeci!»

Pentru mulți se suise dînsul în trăsura și pornise cu jalba în proțap la Vodă.

— Bine, mă Iorgule, îi spuse odată Vodă-Cuza, mulți mai ai de luat sub ocrotirea ta?

— Măria Ta, deie Dumnezeu să am cîți mai mulți, răspunse apăsat boierul.

— Ai dreptate; știu că-ți pui cuvîntul numai pentru cei cu sufletul ales... Și-s puțini, boierule, puțini! adăogă Vodă cu amărăciune, uitîndu-se la cei de prin prejur.

Să fi auzit boierul că ai nesocotit povața unui bătrîn!.. Îndată îți trimetea trăsura și te pofția pînă la dumnealui. Cînd te chema, știa ce te așteaptă, dar n'aveai încotro, te ducea. Boierul îți ieșia în scară, te ducea în odaia de primire, îți da dulceți și cafea, apoi te lua la depănat. Nu scăpa decît atunci cînd îți ghicia din ochi că te întorsese pe calea adevărului. Avea un mare dar boierul: îți cetia în privire, cum ar fi cetit într'o carte. Odată tot așa, povățuia pe un tînăr; i-a vorbit boierul cit i-a vorbit, apoi, după ce s'a uitat drept în ochii lui, s'a sculat de pe scaun și a deschis ușa: «Paraschivo! mai adă dulceți și cafea *cu conașului*».

— Îți mulțămesc boierule, am luat odată, răspunse stingherit tînărul.

— Dumneata crezi că nu te-am înțeles? răspunse boierul. Pe cînd îți vorbiam, te gîndia că tot mai bune mi-s dulcelele decît spusele.

Îl ghicise. Tînărul mai luă dulceți, cafea, apoi fu silit să vorbească cu boierul două ceasuri întregi despre prășila porcilor.

Altă dată, venind mai mulți ocîrmuitori ai tîrgului să-i ceară sfatul într'o afacere bănească, boierul li făcu socoteală rotundă, arătînd cîți bani puteau economisi fără să știrbească nimic din ce-și pusese dînșii în gînd. Toți rămăsese foarte mulțămîți; numai mulțămirea unuia nu prea era din inimă. Dar ochiul cel ager al boierului băgă de seamă: «Ce e drept, mia dumitale de lei n'am pus'o la socoteală.»

Ocîrmuitorul, care se gîndia totuși la mișoara ce-i lunecase din palmă, nici nu crîcni, dar se înroși pînă 'n albul ochilor.

În clipe de acestea, cuvîntul boierului tăia ca sabia.

Vînător vestit, un șfert de viață o petrecuse prin munți; îndrăzneț și ochitor ghibaciū cum era, își atrăsese pe socoteala vieții lui de vînător povestiri de necrezut. Cînd le auzia, boierul se mira grozav: «Măi, măi, măi! amarnică-i lumea».

Odată, întorcîndu-se de la Iași, se întîlni într'un han c'un alt drumeț, care sosise de cu noapte. Din una 'n alta, străinul, căruia nu-i mai tăcuse gura, aduse vorba și despre Vodă-Cuza:

— Îndrăzneț om, spunea dînsul. Ia închipuie-ți dumneata ce am aflat de la un om care a văzut minunea cu ochii lui. Ci-că Vodă și cu Buhtea — boierul — vrînd să arate, zilele trecute, cit de buni

chitaci sint, și-au pus cîte un măr pe cap, apoi au tras cu pistoalele amîndoi de-odată, și au luat merele cu gloanțele fără să-și atingă măcar un fir de păr.

Boierul plictisit răspunse :

— Vezi că ulciorul nu merge de multe ori la apă. Astăzi au vrut să facă tot astfel, dar au pățit-o. Buhtea a murit lovit drept în frunte, iar Vodă e pe moarte. Eū vin de la Curte, i-am văzut pe amîndoi.

Străinul rămase întiiu cu gura căscată, apoi se răpezi din han, încălecă și porni ca o furtună înapoi la Iași. Pînă seara vestea s'a răspîndit în toate părțile, iar Vodă a ris cu lacrimi de gluma boierului.

Acum, deși în plină putere, boierul nu mai vîna. Ba avîntul de altă dată i se prefăcuse într'o nețărmită milă. De cîte ori nu se gîndia cu părere de rău la jertfele ce le făcuse gustul său de vînător !

Dar ce pusese boierul mai presus de orice în viață, fusese cîntea : «cîntea e ca singele; dacă-ți lipsește, mori». Astfel de învățăminte dăduse dînsul nepotului său. Celui care nu-și ținea cuvîntul, nu-î mai întindea mîna. Dînsul nu făgăduise nici-odată ce era cit de puțin îndoielnic, iar, cînd spunea că o să-ți facă un lucru, era ca și făcut.

Pînă mai dăunază glasul lui încă nu găsise împotrivire . . .

Astăzi vremurile se schimbaseră. O prăpastie din ce în ce mai mare se deschidea între apucăturile tinerimii *emancipate*, dragă Doamne, și povețele domoale, dar pline de bun simț, ale bătrînilor.

Sfătuitoarii de altă dată începuseră a fi părăsiți.

Sfaturile bătrînilor nu mai plăceau; erau ca albinele, care puteau da miere, dar și acul lor ustura.

Ociruitoarii noi căutaū a șterge pînă și urmele muncii cinstite a bătrînilor; neîndrăznind să-i atace fațăș, îi loviaū în străduințele lor de ani întregi. Boierii ajunseseră să nu-și mai cunoască tîrgurile unde se născuseră, copilariseră și îmbătrîniseră.

Cutare boier cheltuise din averea lui să lărgească o uliță; tinerii, veniți după dînsul, o strimbaū pentru *estetica Urbei*; alt bătrîn, crescut în frica lui Dumnezeu, zidise o biserică și-o înzestraseră cu icoane de aur, policandre de argint, cu *aier* țesut în fir și mărgăritare, de trei rînduri de jupănițe din neamul lui; tinerii o lăsaū să se macine în ruină, pînă cînd, venindu-li bine la socoteală, o dărîmaū pentru că împiedeca vederea unui teatru, bunăoară, ce aveau să clădească dinșii; pe locul unde fusese altădată altarul de lemn săpat cu meșteșug și credință, ținea cităva vreme o cruce neîngrădită și pîngărită de toți.

Boierii se priviau cu lacrimile 'n ochi: «Neam nemernic, boierule, neam nemernic!».

Însă ceiace mîhnia de moarte pe bătrîni era rătăcirea celor doi-trei copii de-ai lor în șleahta *filfizionilor*.

Cum, prin ce schimbare sufletească, acești oameni — singe din singele lor, carne din carnea lor — putuse rupe cu trecutul și luneca în mijlocul celor de cari nu erau legați prin nimic, nu puteau să înțeleagă bătrîni.

«Creșterea», răcnia boierul Furtună, «creșterea! De ce nu s'a ales așa băiatul lui Pană, al lui Trufandă? Pentru că au fost struniți la

vreme; pentru că părinții n'au desfăcut băierele pungii ținilor fără de minte. Ceî cari au făcut-o, vor da seamă lui Dumnezeu».

Boierii cu inima slabă, cari lăsase averea pe mîna copiilor, îl asculta și se gîndiau că tirziu mai poate da omul de urma greșelii în care a trăit...

În mijlocul acestor hărțuieî nici-unul nu părea mai liniștit ca boierul Iorgu Buhtea.

Vedea el bine că lucrurile nu se mai puteau schimba în deajuns, dar îi era de-ajuns că cel puțin singele lui rămăsese curat ca al strămoșilor ce luptase sub Ștefan-Vodă pentru mîntuirea pămîntului în care aveau să doarmă somnul de veci.

Dar liniștea plină de despreț a boierului înfuriase grozav pe tineri; aceștia doriau să vie cit mai de grabă împrejurarea care i-ar putea izbi de stîncă ce li sta în cale; știau bine că boierii nu făceau unî pas fără sfatul boierului Buhtea, cel mai înțelept dintre ei.

În adevăr, boierul de o bucată de vreme nu se mai amesteca în hărțuieîle zilnice — un dezgust ascuns îi inneca sufletul și-i întorcea ochii de la ele —, dar sfătuia pe toți ceilalți cum să le ducă la sfîrșit...

Clipele acestea erau grele pentru dînsul; doar cei doi copii a nepotului său, băietul și fata, îi inseninau viața.

De aceia, cînd Toader Buhtea, dezgustat, ca și boierul, de cele ce se întimplau, hotări să se mute cu totul la țară, boierului îi păru bine:

— Mută-te, Toadere; oisă merg și eu cu tine.

* * *

Împrejurarea dorită de tineri sosi mai degrabă de cum se așteptau dinșii.

În dimineața zilei în care boierul Iorgu și Toader Buhtea trebuiau să plece la țară, muri pe neașteptate conu' Gheorghieș Pară; prin moartea lui se deschidea un loc în Sfatul țerii.

Boierii nu puteau rămînea la o parte fără să încerce măcar a înlocui pe boierul Pară cu unul dintre dinșii; ba era o datorie chiar, a lupta acum cînd nici-o minte luminată nu se afla printre cei trimiși să îngrijească de nevoile Ținutului.

Într'o asemenea împrejurare cuvîntul boierului Buhtea era de mare nevoie; merșeră cu toții la dînsul și-l rugară să mai rămîie cîteva zile. La urma urmei, boierul se înduplecă să mai stea pînă după alegeri. Toader Buhtea plecă la țară numai cu nevasta și copiii.

Aveau dreptate boierii să se îngrijească de urmările morței lui Pară. Tineretul, bucuros că scapă de un boier ca Pară, găsiră prilejul bine venit să înlătore piatra ce li sta pe inimă.

Gazetele tîrgului începură a tăvăli în mocirla ocărilor amintirea seninului bătrîn de pînă mai dăunăzi; prin ele tineretul căuta să deschidă ochii tuturor asupra «*pecinginii sociale*» — asupra boierimii care opria mersul înainte al Ținutului. «Tinerimea, dinsa-i mîntuirea», sfătuiau foitele împărțite degeaba prin toate ungherele.

În acest timp boierul Buhtea sfătui pe boieri să tragă la sorți care

anume dintre dinșii avea să înlocuiască pe Gheorghe Pară. Căzu boierul Neagu, om bătrîn, cinstit și cuminte, dar nefericit din pricina feciorului său, care-i făcuse viața amară, cheltuindu-î fără nici-o socoteală averea.

Tinerii, cum auziră, hotărîră să aleagă cu orice preț pe Gheorghe Neagu, feciorul bătrînului. Prin aceasta, erau încredințați că vor să-măna dezbinarea între boieri.

Gheorghe Neagu era unul dintre puținii cari trecuse de la boieri în rîndul tineretului. Alergară la dînsul.

Tînărul Neagu nu se gîndise nici-odată la o așa cinste; acum, dacă întîmplarea i-o aducea, adecă la ce n'ar fi primit? Om fără nici-un căpătîiu, nu degeaba își petrecuse mai tot timpul prin străinătate, de unde se întorsese cu o diplomă cumpărată; în viața lui petrecută pînă acum mai mult prin cafenele, roasă prin duele și aventuri, de ce n'ar fi încercat și această faptă de un soi cu totul nou pentru dînsul?! Primi fără nici-o șovăire.

La dreptul vorbind, nici prietenii lui nu se așteptase ca Neagu să primească atît de repede.

Seara, Gheorghe Neagu duse singur vestea tatălui său :

— Știi, bătrînule, că sîntem vrăjmași?

Bătrînul nu-î răspunse; știa el demult aceasta : erau vrăjmași de la avere, de la apucături, gîndire, — de la tot.

— Mi-au pus candidatura ca guvernamental.

Într'adevăr la asta, nu se așteptase tată-său. Nu-î venia să creadă că băietul lui o să ajungă pînă acolo să-î poarte dușmănia pe față. Lucrul însă era așa; Conul Mihalache se încredință că băietul său nu glumia.

Bătrînul se tulbură grozav, se sculă de la masă, porunci să-î vină trăsura și porni la boierul Furtună să-î ceară sfatul.

— Cită vreme boierul Neagu povesti întîmplarea, boierul Furtună de abia se putu ținea pe scaun de neastîmpăr :

— Ei și nu l-ai croit? Halal să-ți fie, Mihalache!

Bătrînul începu a plînge :

— E prea tîrziu, prea tîrziu, îngînă dînsul. La ce mi-a folosit cinstea dintr'o viață întreagă? Mi-a cheltuit tot ce aveam; dăunăzi, dacă nu era boierul să-mi deie o mie de galbeni, mi-aș fi pierdut și moșia.

— Coane Mihalache, strigă Furtună, coane Mihalache, du-te acasă, sfătuește-l să se lepede de nesocotința lui, și, dacă n'o vrea, iea-ți bățul, croește-î vre-o două și dă-l pe ușă afară ca pe un netrebnic. Calcă-ți pe inimă și nu fii muiere, că te calcă el pe urmă.

Bietul bătrîn plecă mai amărît de cum venise. Seara, cînd îi vorbi băietului, acesta începu a rîde cu hohot; atunci bătrînul își găsi puterea să-î spuie toate verde în față, să-l facă netrebnic :

— Mi-ai făcut numele de ris, mi-ai mîncat zilele; să lipsești din fața mea, netrebnicule.

Băiatul se sculă furios, se apropiă de tată-său și-î dădu cu tîlta :

— Na, hodorogule!

Bătrînul crezu dintr'întîiu că se prăbușește jos, apoi tot singele îi năvăli la cap, se răpezi de luă bastonul din colț și începu a da în

feciuru-său. Acesta, zăpăcit de răpeziciunea loviturilor, abia își nemeri pălăria și fugi afară.

Boierul Neagu, istovit de puteri, căzu, plingînd, pe divan.

A doua zi se duse din nou la boierul Furtună, îi istorisi cum îndepplinise fără voie sfatul ce-i dase, și se rugă cu lacrimile în ochi să-l lase pe dinsul la o parte.

Furtună îi făgădui că va stăruii pe lingă boierul, căruia conu' Mi-halache nu îndrăznea să i se arăte.

În fața acestei nouă și neuzite întimplări, care punea în gurile tuturor numele unuia dintre cei mai cunoscuți boieri, boierul Buhtea hotărî, nu numai să lase la o parte pe boierul Neagu, dar să nu mai puie pe nimeni în locul lui la alegeri; să rămîie filfizonii de capul lor și Ținutul de izbeliște.

— Vor vedea dumnealor cît prețuesc hodorogii, zise el.

Tinerilor li păru grozav de rău, cînd aflară că boierii rămîneau de-o parte, de bună voia lor.

Fusese un prilej nemerit să li deie lovitura din urmă!

— Nu vedeți voi că li-i frică, țipa Gheorghe Neagu.

— Da, da, aū înțeles singuri cît li prețuește pielea de *evgheniști*, strigău ceilalți...

Gheorghe Neagu se alese deputat.

Ca să deie mai mare însemnătate învingerii, tinerii inchipuiră o sărbătorire cum nu se mai făcuse pînă atunci în țîrg. Seara, adunară mähälălile, le împărțiră mäsälăli și c'un taraf de lăutarî în frunte porniră acasă la Gheorghe Neagu.

Acolo, luminile stinse.

Lumea începu să strige:

— Trăiască deputatul Gheorghe Neagu!

Strigătele străbîtură pînă în odaia boierului Neagu, care era bolnav în pat; cînd le auzi, bătrînul căzu cu fața în perne, plingînd.

Cineva aduse vestea că sărbătoritul e la cafenea. Mulțimea se întoarse. În fața cafenelei, uralele răsunaū ca niște pocnete de pistoale.

Deputatul fu ridicat pe brațe și silit să vorbească.

Ca om politic ce era acum, Gheorghe Neagu rupse fătîș cu trecutul, blestemă bătrîniū, arătînd cum pentru fericirea neamului călca și iubirea datorită părintelui său, și sfîrși strigînd la rîndu-i, cît îl ținea glasul: «Trăiască tinerimea învingătoare!».

Strigătele detunară din nou, iar taraful începu a cînta *Deșteaptă-te Romîne*.

În timpul ce alegătorilor li se răsplătea prin băutură, cîtiva *pierde-vară* porniră cu mäsälălile prin mahalaua boierească.

— Ce-o fi, Măndițo, întrebă boierul Furtună, care nu se pricepea de unde veniau strigătele și lumina cea mare.

— O fi vre-un foc, Vasile.

Boierul Furtună ieși în ceardac. Mulțimea ajunse tocmai la poarta lui.

«Trăiască deputatul Gheorghe Neagu, Deputatul Tinerimii!».

— A! Asta-i, lingăilor? Grigore dezleagă zăvoziū și asmuță-i la poartă, strigă boierul Furtună.

Cei cinci zăvozi se răpeziră ca niște lei spre poartă; masalagii o luară la sănătoasa, dar la capătul cellalt boierului Trufanda îi venise se vede același gând: din ograda lui se năpustiră alți zăvozi, și 'ntr'o clipă se adunară toți cinișii de prin curțile boierești. Părtașii tineretului aruncară măsălălile și pălăriile, ca să fie mai sprinteni, apoi o zbughiră printr'o hudicioară, unde abia putură scăpa de furia cinilor.

(Va urmă.)

EMILGAR.

FANTASIE

— O tu, bătrîn stejar
Cu ramurile 'n cer,
De vrei să-mi faci un dar,
Să-mi dai pe cine-ți cer.

În trunchiul tău crăpat,
Tu floarea mi-ai ascuns;
La tine 'n taină bat
Și n'am nici-un răspuns.

La rîuri ce se duc
Și taie drumul mieu,
La frunzele de nuc
Cerut-o-am mereu.

Dar eă te țin acum
Cu brațul ca'ntr'un cerc;
Vin obosit de drum
Norocul să mi-l cerc.

Dă-mi alba mea mireasă,
Stejar nebiruit!..
— Nu-î futa mea acasă, —
Stejarul a grăit.

ION BİRSEANU

PARTEA A DOUA.

I.

Însurăteii petrecură luna de miere, Septemvrie întreg, în căsuța lor. În cele trei odăițe pline de lucruri nouă și de unele din mobilele de față ale Tincăi, în grădinița din fața casei, în livada de din dos, trăiră cu totul despărțiți de lume în zilele limpezi ale începutului aceluia de toamnă. Chiar bătrînii veneau era la ei și plecau curînd, ca și cum se temeau să nu turbure fericirea acestei tinereți, iar alții, afară de cucoana-Casuca din cînd în cînd, nu-î cercetau de loc. Așa se cădea : măcar o lună de zile trebuiau lăsați în pace.

Căsuța, așa de mult dorită și atît de îndelung tîrguită de cuconu-Andrieș, era, ce-î dreptul, așezată în partea cea mai curată și mai liniștită a locului. Nu era nici în tîrg, nici în vatra satului ; era la mijloc, pe o bucată de uliță, prelungire din a Economului. Îi ziceau *cartierul* funcționarilor, cei cari locuiau în partea aceea, și simțiau oarecare mîndrie cînd rostiau cuvintele acestea. În adevăr, în cele vre-o treizeci de case curate, cu grădini, nu sălășluiau decît slujbași ai comunei ori ai Statului. Aveau copii puțini și trăiau cu economie și cu rînduială cea mai mulți, fără gălăgie, fără chefuri. Biserica, clădire bătrînă și înaltă, de piatră, se înălța în mijloc, răspîndind peste colțul acesta parcă un aer de evlavie și pace.

Cea d'întăiu casă dincoace de piață, unde se sfîrșia tîrgul, era a lui cuconu'-Iorgu. În perdelele ei de viță sălbatecă, mult ridicată din temelie de-asupra pămîntului, părea cea mai mare și cea mai arătoasă. În grădinița din față, cuconu'-Iorgu, după dorința cucoanei-Casuca, pusese globuri colorate de sticlă în vîrfuri de bețe, — o raritate de întăia mină acolo, în Vascani. Într'insele se oglindia în negru și casa subprefectului și bucata de stradă din față, cu toți trecătorii ei, cari

aveau obiceiul să-și privească silueta mică mișcându-se la fel cu ei în toate boambele:

Cucoana-Casuca, gospodină harnică, toată ziua trebăluia prin ogradă și prin livada mare de din dos; se arăta des pe la geamuri, scotea capul pieptănat lins și privia la vale spre Vatră, în lungul uliții. Din când în când, o gospodină se opria o clipă în fața grădiniței. Își dădea bună ziua, și cucoana-Casuca cu glasul tare o întreba și-i vorbea despre toate, un sfert de ceas. După aceea își trăgea capul de la fereastră și se arăta iar undeva, prin curte.

Cuconu'Iorgu venia încet de la subprefectură, cu mâinile la spate. De la poartă întreba: «Gata masa, cucoană Casucă»? Și la răspunsul cucoanei, adăgea răpede cu glasul gros: «Brava, cucoană-Casucă, ei brava!». Se arăta apoi și el în cerdac, la amiază și seara, după masă, își sorbia cafeaua și dădea drumul rotocoalelor de fum printre ghirlănzile de frunze întunecoase.

Trăiau destul de bine cuconu'Iorgu și Casuca lui. Copiii n'aveau, banii li prisosiau și aveau de unde pune și de-o parte. Toată lumea îi fericia, cu toate că se știa că conu-Iorgu are patima cărților. Vecinii n'aveau de unde să știe ce era în sufletul cucoanei-Casuca, pentru că ea nu țipa nici-odată la bărbatu-său și n'o apucau nici-odată istericalele. Credeau că lucrurile nu se bagă în seamă: bine că sînt bani din bielșug... Dar nu era așa. Cucoana-Casuca, în adevăr, așa de vorbăreață cu oricine, cu conu'Iorgu se purta altfel. La el nu răcnia, pe el nu-l batjocoria, — numai ofta cînd se întimpla iar *comedia* și se lega cu batistă albă la cap. — Și, cînd o vedea așa cuconu'Iorgu, că stă ca moartă, că nici mîncîcă, nici bea, îi venia să-și facă o seamă. Pentru el asta era mare pedeapsă, căci la frumoașa lui Casucă ș'acuma ținea. Iar dumneaei, de cînd cu logodna și cu nunta «băieților», se simțea mai fericită și avea pentru cuconu'Iorgu priviri mai calde decît înainte.

Lîngă gospodăria aceasta «care o ducea bine», după cum se spunea în «cartier», își avea sălașul, într'o căsuță mai mică, dosită printre copaci bătrîni, cucoana Raluca Văsescu, văduva. Rămăsese de bărbat tinărară, după ce suferise ani de zile toanele unui ofticos și sărăcia care împresurase casa. Acuma, în văduvia-i liniștită, parcă mai întinerise și se mai îngrășase. În cîteva rînduri alergaseră vorbe șoptite în ascuns prin casele din prejur; se zvonia de o dragoste cu un venetic de-acolo prin partea locului, un ajutor de judecător, care n'a stat de cît șase luni în țîrg. Cu plecarea lui se potoli totul însă. Unii jurau pe sfînta cruce că a fost ceva la mijloc, alții dădeau din umeri neîncredători; pe urmă, tăcură. Și cucoana-Raluca își ducea

viața liniștită cu venitul unei zestri mici, părea că a spus pentru totdeauna rămas-bun tinereței. Cu toate acestea, mai era mult foc în ochii negri supt sprincene groase ca lipitorile.

Urmau alte câteva gospodării pînă la căsuța însurățeilor. După aceea, una peste drum de alta, veniau casele lui Neculcea și a lui Panaite Gheorghiu, a judecătorului Apostolescu și a lui Ghiță Ionescu. Mai încolo ședea Nicu Tănăsache. Și după asta, scoborînd puțin la vale, drumul pe de o parte se deschidea spre biserică și pe de alta spre cimitir. Urma apoi satul, Vatra-Vascanilor.

Iancu Neculcea, supleantul lui cuconu'-Iorgu, era mai mult la Trifanov, orî în altă parte, în vecinătatea păhărelelor de spirtoase, decît acasă, și din leafa lui nu s'alegea mai nimic. Biata nevastă-sa, cucoana-Marița, își creștea greu, economisind pară cu pară și rupîndu-și de la gură, fetița pe care o aveau, Olga. O dăduseră la Iași să învețe mai departe, să poată trăi singură, că de zestre nici nu mai putea fi vorba; și numai ca fata să nu sufere, ea, cucoana-Marița, făcea acel lucru «neauzit și nemaivăzut» cum zicea mahalaua, se ducea singură, în zilele cînd se da leafa, după bărbatu-său și cerca să-l zmulgă de la băutură, să-l aducă acasă, să-i iea banii, să-i strîngă, și se zbătea, plîngea, îl ruga, pînă ce-l îndupleca. Cuconu'-Iancu nu era om rău, i se rupea inima cînd se vedea venind îmbodolită în șalu-i negru, dar îi era rușine de cei din jur, se cucoșia, răcnia și cerca să-i poruncească să se întoarcă la oalele ei, — dar la urmă tot pleca capul și, clătînîndu-se, pornia înapoi. Femeia venia încet în urmă, ca-și-cum se întorcea de la o cumpărătură din tîrg, asta după dorința bărbatului; — și acasă, ca în totdeauna, începeau lacrimile și rugămințile. Cît suferise cucoana Marița la început, și cît stătuse la îndoială, cît își frînsese minile, cîte lacrimi vărsase, de cîte ori se întorsese de la porțiță, din drumul spre crișmă întăia oară, numai unul Dumnezeu știe.... Acuma se obișnuise, — dar ș'acuma, cînd nu trebuia iar să plece, se gîndia că mai bine ar bea un păhar de otravă, orî s'ar da cu capu 'ntr'o fintină.

Și, cu toate necazurile acestea, casa lor era curată, parcă orî cînd bătută de soare; înlăuntru, mobilele, deși vechi, sticleau cu lustrul nou, fără un fir de praf; fetița, cînd venia în vacanțe, găsia florî în grădiniță și totdeauna un lucru nou pe măsura ei. Iar cucoana-Marița atîta mîngîiere avea: parcă mai uita amarul, cînd Olguța ei își întindea botișorul rumăn și o săruta încet pe pleoapele arse de lacrimă.

La Panaite Gheorghiu, peste drum, viața mergea bine, ascunsă, moccită, în doi, cu băutura. Cucoana-Adela nu *critică* pe nimeni, și nu se vizită decît cu foarte puține cunoștinți. Ea era fericită că cu-

conu'-Panaite o lasă în pace și că are în pivniță strașnicul vin al vechiului stăpin, acuma cerșetor. Iar dumnealui nu bea nici-odată apă, și avea o față lustruită bătînd puțin în vinăt, totdeauna amărită, parcă de o durere ascunsă. Trăia într'o casă cu ferestrele dintr'un geam cu mobile noi de lux, pe care însă cucoana-Adela le desprețuia grozav și le lăsa în plata Domnului sub pînza lor de pulbere vînată. În fiecare dimineață, cuconu'-Panaite ieșea într'o droșcă veche, cu doi cai mărunți și cu un țigănoiu bătrîn pe capră, și se ducea la sfoara lui de moșie. Cînd se întorcea, nimeni nu se arăta la geamuri, nimeni nu-i ieșea înaintea, par'că intra într'o curte pustie.

Dincolo, la Ghiță Ionescu, era bine-pace. Cucoana-Săftica, slabă, numai pielea și ciolanele, se purta ca un spiriduș, era o gospodină fără păreche; și cele două fete, Liza și Marghiolița, creșteau cuminiți și gospodine supt ocîrmuirea ei aspră. La școală dumneaei nu voise să le dea: Ce li trebuie școală? Să știe a crește copiii ș'a se învîrti în gospodărie; asta le trebuie!... Și cuconu'-Ghiță, mai umilit, ca unul ce nu era din familie bună, tăcea și lăsa să meargă lucrurile cum voia cucoana-Săftica, că așa era bine. El știa asta: aducea, la luna, leafa și o strecura printre virfurile ciotoroase ale degetelor lui în mîna uscată a nevestei. După aceia își trecea mîna prin mustățile groase și zbîrlite și se uita zîbind, cu ochii mici îngropați supt frunte, la nevestă-sa, așteptîndu-i cuvîntul înțelept. Ea începea să-i spuie una și alta, și el dădea din cap: «Asta-i bun, vezi asta-i bun!».

Peste drum, Apostolescu, judecătorul, om ca de treizeci de ani, trăia singuratec. Se uita încrucișat, și parcă se temea de toată lumea; totuși om rău nu era. Suferia orî suferise odată, însă, de ceva, — de aceia pe semne trăia acuma așa de retras. Nici nu spunea de unde-i ce făcuse, dacă fusese înșurat, dacă avea de gînd să se însoare, — nimic. Gurile rele spunea că se închide în casă și bea pe înfundate, dar de-bună-seamnă nimica nu se putea ști. Un singur lucru îl vedea toată lumea: mîngiia pe cap copiii pe cari-i întîlnia pe marginea drumului, cînd se ducea la judecătorie. Asta plăcea mamelor; ieșiau de-și lua în brațe pui și priviau zîbind după el.

Acasă, avea o femeie stătută, care-i făcea mîncare și-i deretica prin casă. El, cum se întorcea de la cancelarie, ieșea în cerdac c'o carte. Cetia pînă la vremea mesei, cînd fumul amurgului înnegura ziua. Intra apoi în casă, — și după masă se aprindea lumina în odaia lui din față. Stătea la masă, supt abajur, cu fruntea în palme, cetind pînă tîrziu.

În sfîrșit, Nicu Tanasache ședea ceva mai la vale, aproape de biserică. Dimineața, la el, toată lumea era sculată în zorî de ziuă. Seara, toți se culcau odată cu găinile. Peste zi, glasul lui puternic răsuna în

toate părțile, burta-i uriașă trecea din ogradă în casă, ș'acolo din odaie în odaie. Neconținut dădea din mîni și bătea din picioare. Femeia, fetele, parcă voiau să intre în pămînt înaintea lui, pînă și mițele fugiau scuișind, cu coada bîrzoii, cînd dădeau cu ochii de el. Mincarea trecea drămăluită prin mîinile lui, da banii pară cu pară. Numai pentru marele lui pintece nu era zgîrcit; mîncă și bea cît un popă la praznic; apoi se lăsa într'un cot și adormia sfîrșind ușor, cu gura căscată. Acesta era răstimpul cînd toată lumea răsuflea în casă, cînd un zîmbet se furișă pe fața fetelor, cînd mama mai tăia pentru fiecare cîte o felie de pine, subțire, «ca să nu se cunoască.»

Ceilalți locuitori erau oameni mai puțin însemnați, cari-și ridicau cușmele în tăcere cînd treceau pe lîngă ceștialalți. Ei veniau, se duceau, își scoteau rar nevestele și copiii la plimbare, chemau rar pe Varvarache, se întîlniau cîteodată la o cinste și se duceau regulat la biserică.

Strada era curată. Venind din vatră, drumul se lărgia parcă aici, mărginit cu zăplazuri de ostrețe, peste care se inclinau ramurile arborilor. În fața ferestrelor și ușilor vopsite cu vinăt bătînd în albastru, străluciau flori, în straturî mărgenite cu bolovanî vîruiți; în fund, pe lîngă case, se zăria verdeața bogată a livezilor. În tăcerea care de obicei era stăpînă în jurul, rar străbătea plînsul unui copil.

Casa însurășilor părea și ea tînără și cochetă, cu ferestrele pline de flori, rizînd la soare, între straturile stropite cu deosebite culori, cu chioșcul acoperit de rugurile fragede de bună-dimineață. În părțile alb, de-asupra ușii de din față, un scatiu cînta suptire din cînd în cînd, fericit în lumina și'n verdeața aceia.

De obicei, în auriile zile ale lui Septemvrie, se arăta din cînd în cînd la geamurile deschise fața albă cu ochii albaștri a Tincăi. Tînăra își uda florile, ciupia cîteva frunze îngălbenite, scotea puțin capul și privia în grădină. Îndărătul ei, mai în umbră, se ivia și Negrea, fără guler, numai în jiletcă. O striga încet, ea întorcea capul cu un zîmbet fericit, se îndrepta, se întorcea spre el.

Une ori pe portița vopsită alb intrau bătrînii, tustrei, pășînd încet, sfioși parcă. Totdeauna veniau încărcăți cu cite-ceva. Și se opriau rizînd fericiți în mijlocul ogrăzii, cînd Tinca, sprintenă în capotu-i ușor, se răpezia pe ușă spre ei cu un strigăt vesel, căruia moș-Grigore îi zicea «un ciripit». Și, pe cînd bătrînii ceilalți întindeau brațele să-i apuce capul, să i-l sărute, moș-Grigore, tot ca'n vremurile trecute, se ploconia ducîndu-și mîna, la piept, la buze, la frunte și înaintea, rostînd gros:

«Salămaleicum, tinerete!»

(Va urmă.)

MIHAIL SADOVEANU.

SONET

Prin zări innalte se 'nvirtesc agale
 Doi vulturi prinși de vraja 'ndrăgostirii
 Și-s veseli ei, și 'n molcomirea firii
 Prin brazi coboară soarele de vale,

Iar munții par'că dorm în jur grămadă,
 Cu vâl albastru creștetu 'nvelindu-și,
 Ci sus, într'una dorul glăsuindu-și,
 Staă vulturi-amîndoî la dulce sfadă...

Dar iat'un fulger roșu șerpuiește
 Și, detunînd, răsună glas de flintă...
 Un strigăt doar... și soața 'n roate vine,

Iar bietul soț o clipă 'n zbor s'oprește:
 Pierdută-i fericirea ce-l-alintă! —
 El țipă lung și pierie 'n zări senine...

I. M. MARINESCU.

 CRONICĂ Library Cluj

Predica în bisericile din România e o noutate care nu se prea ține în samă. Altfel e rolul ei însă la Romîni de peste munți și din Bucovina. «Candela» din Cernăuți a tipărit multe predică, dintre care unele bine alcătuite în sens teologic. Preoții bucovineni se inspiră mult din ele, prea mult une ori, repetindu-le pe de-a 'ntregul. În Ardeal frunțașii regenerării noastre, un Clain, un Petru Maior au fost și prelucrători de predică, de «propovedanii».

De aceia e binevenită cărticica pâr. iconom Ioan Mălăescu, profesor în Tîrgu-Jiului, care dă la lumină acum «șapte predică funebre», după ce tipărise și altele mai înainte. Limba e, și data aceasta, curată și curgătoare.

Numai un lucru: cu locuri comune sentimentale și citații din Sf. Scriptură se poate înjgheba răpede o predică cuviincioasă. Ea nu merge însă la inimă nici cît vechile cîntări care se revarsă asupra morților creștini de aproape două mii de ani. Și, odată ce ai ascultat-o, n'ai nimic nou în minte sau în inimă. Dacă ritualul, veșmintul, rugăciunea nu se pot schimba, nu e tot așa și cu predica. Ea e slobodă — ba chiar trebuie, dacă vrea să fie mișcătoare și să aducă folos — a răscolii tot sufletul omului de astăzi, a se întinde asupra tuturor împrejurărilor lui și a-i atinge toate idealele.

Ei bine! *astfel* de predicatori, cari ar putea fi o glorie a unei Biserici ce trăiește încă în sute și sute de miș de oameni, nu-i avem în România.

*

Cu cât apar superioare frumoasele cuvântări de pomenire ale învățatului canonic Augustin Bunea din Blaj! Păr. Bunea e un om foarte luminat, un patriot, un cleric de o credință tare, un istoric de frunte și un bun scriitor. Aceste însușiri, reunite, dau o adevărată valoare literară predicilor sale.

Tocmai ni sosește una închinată memoriei lui Timoteiū Cipariū («Amin-tirea lui T. Cipariu, panegiric») ¹. E o icoană întreagă a marelui muncitor în tot cuprinsul culturii noastre. Și la sfârșit, unde se alătură viața lui de străduințe neîncetate și de neadormită privighere cu traiul de nimică al atitor tineri romini din Ardeal, pe cari în centre mari orășenești îi ieă înainte, ca și pe studenții din România, valul turbure al plăcerilor josnice, cuvântarea părintelui Bunea capătă și o valoare de îndreptare.

*

Din Sibiiū, cellalt centru religios al Rominilor din Ardeal, ni vine o lucrare întinsă a păr. dr. Elie Miron Cristea, o figură simpatică a Bisericii ortodoxe săū «greco-orientale» de peste munți. Autorul o intitulează «Iconografia și întocmirile din internul Bisericii răsăritene». Se dau multe observații amănunțite asupra picturilor pe care le impune datina răsăriteană în biserici; nu lipsesc nici planșele.

Îndemnul a venit părintelui Cristea de la clădirea monumentalei Mitropolii din Sibiiū, a cărei înfățișare împodobește coperta. Se poate spune însă hotărît că acest plagiat de Sf. Sofie, precedat de două înalte turnuri, întocmai și întocmai ca la bisericile Apusului, e o enormă greșală, precum a fost una și primirea planurilor unui arhitect străin. Trebuia cu totul altceva: o clădire bisericască *națională*, în care până la cel mai mic amănunt totul să fie cules din ceia ce avem ca artă bisericască. Și, precum dovedesc într'un articol apărut în ultimul nr. din «Convorbirile literare», sutele de biserici vechi ce avem n'au fost clădite la întâmplare ca astăzi, după hasardul meșterilor străini ce erau la îndămină, ci formează, dincoace și dincolo de munți, o *singură* dezvoltare arhitectonică, logică în toate și atingînd la urmă formele ei cele mai desăvîrșite. Această tradiție s'a rupt de cînd ne-a zăpăcit cultura Apusului rău înțeleasă și firul rupt nu-l mai putem lega, spre cea mai mare pagubă a *onoarei noastre culturale*.

Părintele Cristea urmărește ideia de a concilia tipicul bizantin cu iz-

¹ Extras din bogatul nr. jubilar pe care *Unirea* din Blaj îl consacră lui Cipariū și în care se află, între altele, foarte prețioase știri asupra vieții lui, de canonicul Moldovanu, prietenul statornic al lui Cipariū și acel care păstrează cu mai multă sfințenie cultul memoriei lui. Deosebit de interesante sînt notele lui. Cipariū asupra călătoriei sale în Țara-Românească supt Alexandru-Vodă Ghica

bîndeile artei moderne și cu datina de împodobire a poporului. Și aici, ca și în materie de limbă, de literatură, căutăm pe drumuri de rătăcire ceea ce avem gata de multă vreme, pe calea cea largă, normală a civilizației noastre. Ni căutăm în opincă căciula ce o avem pe cap.

Așa fiind, autorul «Iconografiei» n'are cuvînt să osîndească așa de aspru pe un pictor ca pînă. Damian din București, un lucrător modest al picturii bisericești de astăzi, care, fără teorii, imită pe cît poate — și poate bine! — vechea zugrăveală bisericească. Firește că sfinții săi făcuți în pripă nu pot sta alături cu sfinții pe cari-i lucrează la Sibiiu Smigelschi, dar Smigelschi e cu totul altceva: un *puternic pictor artistic*. De aceștia nu sînt doi între Romîni, cari să lucreze pentru biserică, și decît mizgîliri moderne mai bine cinstite tipic cu care de sute de ani ni sînt deprinși ochii.

*

Tot ce e spus aici se poate aplica noului palat mareț pe care l-a înălțat în Oradea-Mare episcopul Radu, prelat cult și harnic. Pe cînd s'ar fi putut imita de Romîni strălucitele clădiri de la Horezu sau de la Văcărești, care ar fi arătat de la întăia vedere că acolo stă un episcop românesc, s'a înălțat o zidire pompoasă ce e dreptul, dar astfel făcută, încît oricînd s'ar putea muta în ea vecinul din dreapta sau vecinul din stînga.

BCU Cluj / Centr. University Library Cluj

«Primul călător romîn prin Siberia și China de Miron Nicolescu», extras din «Buletinul geografic» pe 1904, e o compilație stingace.

*

D. C. Popp a tras în broșură articolul său, bine făcut și instructiv, despre «băncile romine din Ardeal și Ungaria», apărut în revista «Le Mouvement économique».

*

Pentru întăia oară putem cita ceva din revista *Viața Nouă* care apare la București supt conducerea d-lui Ovidiu Densușianu, tipărind neprecurmat articole regretabile din toate punctele de vedere, de și foarte dulcele și inofensive. Articolul citabil are de autor — cine ar crede? — pe d. Pompiliu Eliade, care dă în lista bacalaureaților de la Sorbona elemente foarte prețioase privitoare la viața Romînilor fruntași din veacul al XIX-lea. Prefața adăusă la această listă poartă pecetea *vechiului* Pompiliu Eliade pe care cetitorii îl cunosc cu prisosință; lista însă e vrednică de ori-ce tînăr muncitor și modest.

*

Despre întăiul volum al «Prosei» lui Eminescu, apărut acum, — în alt număr.

N. IORGA.